

Авторска справка за приносяния характер на трудовете

Красимира Даскалова

Моите изследователски интереси и публикации се поместват най-общо в две нови за *българската социална и културна история* изследователски полета – историята на книгата и четенето и историята на жените/половете.

А. История на книгата и четенето: Въпреки че в рамките на дисциплината «Книгознание» историята на книгата бе част от изследователските интереси и преподаването в няколко академични звена и преди 1989 г. (с несъмнен доайен проф. Ани Гергова) едва в новите условия на Прехода започна по-отчетливото обвързване на българската изследователска общност със западноевропейската (и американска) парадигма на историята на книгата. От деветте книги, на които съм съставителка или съ-съставителка между 2001 и 2011 година, две са в полето на историята на книгата и четенето. Освен съставителството, тази проблематика третира и някои от моите авторски текстове:

1) Ани Гергова и Красимира Даскалова (съставителство и увод). *История на книгата/Книгата в историята*. София: Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 2001, 350 стр.

За да запознаем българската академична общност със западната парадигма на историята на книгата и четенето, през 2001 г. заедно с проф. Ани Гергова публикувахме сборника „История на книгата/Книгата в историята”. Томът съдържа изследвания на някои от най-известните френски, американски, британски, немски, италиански и испански историци на книгата, между които („бащата” на това поле) Анри-Жан Мартен, Роже Шартие, Роберт Дарнтън, Елизабет Айзенщайн, Дейвид Хол, Джон Федър, Лодовика Брайда. Освен подбора на текстовете и съставителската работа, съм превела и пет от материалите, включени в този том. Моята хабилизация, озаглавена

„Грамотност, книжнина, читатели и четене в България на границата между традицията и модерността” (публикувана на български през 1999 г.; кратка версия на английски език – 66 страници – бе издадена през 1997 г.) е също в полето на историята на книгата.

2) Красимира Даскалова (съставителство и авторство) *Историята на книгата – начин на живот. Сборник в чест на Ани Гергова. София: ЛИК, 2002, 376 стр.*

Следващото издание представително за полето на българската история на книгата и четенето е съставеният от мен сборник (2002 г.) в чест на Ани Гергова, озаглавен «История на книгата – начин на живот». В него, освен библиолози и библиографи, участват и литературни историци и историци на изкуството, които по изследователски интереси и подходи гравитират към проблематиката на историята на книгата. Томът е приносен с интердисциплинарния си замисъл и свързването на изследванията на учени, които от различни ъгли третират миналото на българската и европейската книжовна култура. В него е публикуван моят текст за Фани Попова-Мутафова, който се занимава с въпроса на авторството и цензурата в модерна България и представя жизнения и творчески път на известната писателка през призмата на проблематиката на историята на книгата. Той е продължение на дългогодишните ми занимания с ролята на жените авторки за развитието на българската книжнина (през 19 и 20 век).

3) Krassimira Daskalova, *La reception des almanachs populaires en Bulgarie au XIX siecle.* - In: H.-J. Luesebrink, Y.-G. Mix, J.-Y. Mollier et P. Sorel (dir.) *Les Lectures du peuple en Europe et dans les Ameriques du XVIIe au Xxe siecle.* Editions Complexe: Brussels, 2003, 117-127.

Освен съставителството на двата тома, искам да отбележа и една моя статия на френски език (2003 г.) за рецепцията на българските популярни алманаси от 19 век, включена в тома за историята на популярното четене в Европа и Америките между 17 и 19 век. Томът е съставен от известни немски и френски историци на книгата и четенето - Ханс-

Юрген Люзебринк, И. Г. Микс, Жан-Ив Молиер и Патриция Сорел. Текстът е приносен като един от малкото опити за представяне на историята на популярното четене през века на национализма на френскоезичната публика.

4) Красимира Даскалова, “Алманах”, “Възраждане”, “Възрожденска книжнина”, “Грамотност”, “Жените и книжнината”, “Просвещение”, “Цензура” – В: Ани Гергова (състав.) *Българска книга. Енциклопедия*. София-Москва: PENSOFT, 2004, 28-29, 121-122, 122-123, 130-132, 170-172, 461-463.

Скромнен принос – със статиите «Алманах», «Възраждане», «Възрожденска книжнина», «Грамотност», «Жените и книжнината», «Просвещение» и «Цензура» - имам и в съставената от Ани Гергова «Българска книга. Енциклопедия» (2004 г). Някои от тях - «Алманах», «Жените и книжнината» и «Цензура» - внасят нови тематични акценти в историята на българската книга.

5) Красимира Даскалова, Живот с книги и читатели: София Юрукова и нейната „Мозайка от знаменити съвременни романи”. – В: Антоанета Тотоманова и Цветанка Панчева (състав.), *Пътят към книгите и информацията. Юбилеен сборник, посветен на 65-годишнината на Татяна Янакиева*, София: Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий”, 2009, с. 94-105.

Един по-нов текст (2009 г.) съм посветила на живота на първата модерна българска книгоиздателка София Юрукова и нейната «Мозайка от знаменити съвременни романи». Макар че най-ранните академични публикации за София Юрукова са дело на проф. Ани Гергова, моят скромнен принос се дължи на използването на нови архивни документи, съхранявани в Държавния исторически архив-София и полово-сензитивния ракурс, от който интерпретирам някои събития от живота на тази еманципирана професионална жена.

б) Красимира Даскалова, Щрихи към историята на Османската цензура през втората половина на XIX век (по материали на българския възрожденски печат). – В: *Балканите: Модернизация, идентичности, идеи. Сборник, посветен на Проф. Надя Данова*. София, 2011, с. 136-150.

През 2011 г. завърших малък текст - преглед на историята на османската цензура през втората половина на 19 век, публикуван в сборник в чест на известната балканистка проф. Надя Данова. Той е пореден опит за привличане интереса на изследователите към историята на цензурата и за едно по-балансирано представяне на културния живот на интелектуалците от различни етнически групи (българи, гърци, турци, арменци) - принадлежащи на «международната република на книжовността» (Робърт Дарнтън) – резидиращи в Османската империя в епохата на ескалиращите балкански национализми.

Б. История на жените и взаимоотношенията между половете.

За периода 2001-2006 г. съм съставителка или съ-съставителка на седем книги в проблематиката на историята на жените и взаимоотношенията между половете и авторка на 30 текста третиращи историята (1878-1944) на избирателните права на жените и тяхното гражданство, на девическото образование и женското движение; представящи социалната история на жените на Балканите (19-20 век); анализиращи репрезентациите на жени и отношения между половете в българските учебници по история, т.е. политическите импликации на учебното съдържание по история; обсъждащи мястото на жените в историческата професия; дискутиращи методологическите проблеми на историята на жените/половете; конструирането на «женски» идентичности в модерната българска култура; оценяващи характера на мерките към жените по времето на държавния социализъм (можем ли да говорим за

съществуването на «държавен феминизъм» до 1989 година?); обговарящи проблемите на и дискурсите за жените в пост-комунистическа България и пр.

1) Красимира Даскалова и Райна Гаврилова (съставителство и авторство)
Граници на гражданството: европейските жени между традицията и модерността. София: ЛИК, 2001, 250 стр.

Със съставения том «Граници на гражданството: европейските жени между традицията и модерността» (2001 г. заедно с Райна Гаврилова) се обръща внимание на редица факти от модерната история на България (но и на Балканите и Европа като цяло), които показват различното третиране на гражданите от мъжки и женски пол и половото йерархизиране на социалния ред. Специално моят текст - «Смислите на гражданството: граждани и граждански права в България (1878-1944)» - за първи път в българската историография подчертава връзката между «пол» и «гражданство», между жените- и мъжете-граждани и реториката, разкриваща техните взаимоотношения с модерната национална държава. Статията настоява, че отношението на политическите елити към българските граждани между 1878 и 1944 г. е още едно потвърждение на формулираното от чужди историци мнение, че гражданството в същността си не е полово неутрално, а полово пристрастно и че общественият договор във всяка национална държава е «братски обществен договор» (“fraternal social contract,” Carol Pateman). Един по-нов - и надявам се - по-балансиран анализ на този проблем предлагам в излязлия през 2009 г. в «Критика и Хуманизъм» текст «Националната държава, модернизацията и политическото гражданство на жените (1878-1944)». По-кратка и различна версия на текста бе публикувана и на немски език със заглавие “Vom allgemeinen Männerwahlrecht über das Mütterwahlrecht zum Wahlrecht für alle Bürgerinnen und Bürger in Bulgarien.”

2) Красимира Даскалова, Ваня Еленкова, Даниела Колева, Ренета Рошкева, Румяна Стоилова, Татяна Коцева (състав.) *Техните собствени гласове*. София: ПОЛИС, 2003, 437 с.

Krassimira Daskalova (ed.) *Voices of Their Own. Oral History Interviews of Women*. Sofia: POLIS, 2004, 207 с.

В резултат на инициирания и ръководен от мен проект „Техните собствени гласове: Между устната история и историята на пола” бяха издадени две книги с интервюта на жени от три поколения – майки, дъщери и внучки: Издание на български език със заглавие „Техните собствени гласове: интервюта по устна история” (2003 г.) и съкратено издание на английски език “Voices of Their Own: Oral History Interviews of Women” (2004). Проектът и публикуваните книги за първи път в българската историография акцентират върху връзката между устна история и историята на пола. Голяма част от съществуващите дотогава български публикации по устна история бяха несензитивни към пола като аналитична категория. Устната история, обаче, както е видно от текстовете на ред западни феминистки теоретички, е толкова важна за историята на жените/половете, че те я считат за нейн основен методологически ресурс. Тези две книги са опит за представяне пред българска и международна публика на неофициалното, неинституционализирано знание за епохата на държавния социализъм чрез обговаряне на мястото и ролята на жените в «социалистическото общество»; те се «вслушват» в множество маргинализирани гласове на обикновени жени, принадлежащи на различни възрасти, професии и етнически и религиозни групи; те са опит за писане на историята «отдолу» като контрааргумент на самогероизиращата реторика на официозния социализъм.

3) Красимира Даскалова и Корнелия Славова (състав.) *Женски идентичности на Балканите*. София: ПОЛИС, 2004.

Заедно с Корнелия Славова през 2004 г. издадохме сборника «Женски идентичности на Балканите» с оригинални и преводни текстове на български и чужди учени, третиращи проблематиката на личните и колективните идентичности на жените в Югоизточна Европа. Подбраните текстове запознават за първи път българските читатели с някои изследвания на известни исторички, антроположки, политоложки, социоложки, третиращи социалните и културни реалии в региона от полово сензитивна гледна точка; текстове на учени като Сюзан Гал, Гейл Клигман, Юлия Кръстева, Рада Ивкович, Мария Тодорова и др. В сборника е публикуван и моят текст, занимаващ се с представянето на жените в българските учебници по история.

4) Ute Gerhard and Krassimira Daskalova (eds.) Ost – West Feminismen. A Special Issue of *L'Homme. Europäische Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft*. 16. Jg. Heft 1, 2005.

В качеството си на редакторка на немскоезичното списание за история на жените/половете - *L'Homme. Europäische Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft* – през 2005 г. бях поканена да съставя (заедно с известната немска историчка Уте Герхард) специален брой на тема *Ost-West Feminismen* (Феминизмите на Изток и Запад). За него привлякох и български авторки, чиито текстове (наред с останалите източноевропейски гласове) спомогнаха за излизането от анонимност на полово-сензитивното българско академично писане и огласяването му на международната научна сцена.

5) Francisca De Haan, Krassimira Daskalova, and Anna Lutfi (eds.) *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms. Central, Eastern and South Eastern Europe, 19th – 20th Centuries*. Budapest and New York: CEU Press, 2006.

A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms, на който аз съм съставителка (заедно с Франциска де Хаан и Анна Лутфи) прави видими – за западните

и източноевропейските изследователи – историята на женските движения и феминизмите в Централна, Източна и Югоизточна Европа, ЦИЮИЕ. Западните историци (от ранга на Ерик Хобсбоум) или просто са предполагали, че такива движения не са съществували или тяхната неспособност на четат и разбират езиците на региона не им е позволявала да се запознаят с наличната местна книжнина за историята на женския активизъм (виж увода към изданието, с. 2). Този колективен труд без съмнение преодолява ред предразсъдъци за източноевропейските феминизми и предоставя достатъчно аргументи в подкрепа на историята на феминизма и политическия активизъм на представителките на женския пол в тази част на Европа. Биографичният речник ревизира и някои западно-центрични тези на историята на жените като обръща внимание на различния социален, политически и културен контекст, в който са живели и борили за своите права през 19 и 20 век жените от региона. С публикуването на речника на английски език ние като съставителки се надявахме да стимулираме диалога между учените - както от ЦИЮИЕ, така от западноевропейски и американски научни институции - занимаващи се с историите на европейските феминизми. И постигнахме целта си: Не случайно томът бе избран за „Outstanding Academic Title” за 2006 година от американското списание *Choice* (<http://www.ceupress.com/books/html/Women%27sMovementsandFeminisms.htm>). В речника са публикувани за първи път и някои мои статии – базирани върху архивни документи и материали от печата - за водещи български активистки като Вела Благоева, Димитрана Иванова, Анна Карима, Кина Конова, Юлия Малинова и Вера Златарева. Последните версии на тези текстове, преведени на български език и поставени в теоретичния контекст на биографичното историческо изследване, са включени във вече споменатата нова книга «Жени, пол и модернизация в България (1878-1944)». Към темата за женските движения и феминизмите се отнасят и няколко

мои авторски текста, занимаващи се с историята на женското движение в «буржоазна» България, които имат пионерски характер и са публикувани както на български, така и на английски език.

6) Sirkku Hellsten, Anne Maria Holli and Krassimira Daskalova (eds.) *Women's Citizenship and Political Rights*, London: Palgrave Macmillan, 2006.

Томът *Women's Citizenship and Political Rights*, London: Palgrave Macmillan, 2006, съставен от Сирку Хелстен, Анне Мария Холи и мен сравнява как понятието за равенство между половете се разбира в различни страни на Европа в началото на 21 век. Книгата дискутира ролята на гражданството в Европа във връзка със защита на правата на женския пол и се докосва до някои противоречиви мнения по въпроси, свързани с политическите квоти и ролята на неправителствените организации. Моят текст за образите на жените в българските учебници по история след 1989 г. е продължение на вече отбелязания изследователски интерес към проблематиката на гражданството. (По-ранни версии на този текст са публикувани на български и немски език.)

7) Krassimira Daskalova, *Women, Nationalism and Nation-State in Bulgaria (1800-1940s)*. – In: Miroslav Jovanovic and Slobodan Naumovic (eds.) *Gender relations in South Eastern Europe: Historical Perspectives on Womanhood and Manhood in 19th and 20th Century*. Belgrade- Graz, 2002, pp. 15-37.

Преподавателският и изследователският ми опит включват занимания с историята на национализмите на Балканите и конструирането на националните идентичности в региона. Тук ще отбележа един новаторски не само за България, но и за Балканите текст (“Women, Nationalism and Nation-State in Bulgaria, 1800-1940”), публикуван през 2002 г. на английски език в том под редакцията на Мирослав Йованович и Слободан Наумович. Той обръща внимание как фокусирането върху жените и отношенията

между половете хвърля нова светлина и обогатява интерпретацията на изследователите за най-важните исторически сили и процеси през последните две столетия от историята на Югоизточна Европа (http://www.ffzg.hr/seetn/practice/history/gender_history_en.html).

8) Освен съставителството на книги и създаването на авторските текстове, за да популяризирам полето на историята на жените/половете сред българската академична общност и подпомогна подготовката на студентите, съм превела и публикувала (най-вече след 2000 година) в български научни издания текстове на някои от най-известните западни специалистки по тази проблематика – между тях американските исторички Джоан У. Скот и Карен Офън, немската историчка Гизела Бок, британската историчка на феминизма Джун Първис, известната скандинавска историчка Ида Блом (първата президентка на Международната федерация за изследвания по история на жените/половете), но също и на исторички от нашия регион като Ефи Авдела от Гърция и хърватската изследователка Андреа Фелдман, например.

9) Накрая ще кажа и няколко думи за новата си книга «Жени, пол и модернизация в България (1878-1944 г.)», под печат в издателството на Софийския университет. Тя е първият систематичен опит за представянето на полето на историята на жените/половете на български език и прилагане на нейния инструментариум върху български исторически материал. Част от материалите включени в книгата са нови, написани специално за това издание, а другата част съдържа преработени версии на по-ранни публикации по съответната тема. Книгата въвежда в емблематични изследвания (на пионерките) на Запад, артикулира основни теми и акценти и посочва някои от историографските дебати на полето през последните 30-40 години. Темите, дискутирани в книгата включват: конструиране на половите идентичности в устната и писмената традиция; националното изграждане, патриотизма и образованието на жените в България в контекста на Югоизточна Европа; националната държава,

модернизацията и политическото гражданство на жените (1878-1944); крехките лоялности в рамките на колективните идентичности и историята на женското движение в България между социализъм и феминизъм; жени, пол и професионален живот в модерна България; сексуалност и проституция; политиките на историята и характера на мерките на социалистическата държава към жените.